

U SPOMEN STJEPKU TEŽAKU - ZNAJSTVENIKU, PROFESORU, LJUBITELJU FILMA, DRAGOM ČOVJEKU

Krešimir Mikić

Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Teško je među danas živućim ljudima u Hrvatskoj pronaći nekog tko se nije susreo s imenom prof. dr. Stjepka Težaka. Bilo da je učenik (Težak je autor brojnih školskih udžbenika i jezičnih priručnika te gramatike, u koautorstvu sa Stjepanom Babićem) ili student, odnosno nastavnik hrvatskog jezika (knjige: *Morfologija, Hrvatski naš svagdašnji, Hrvatski naš osebujni, Hrvatski naš (ne)zaboravljeni, Jezične mijene i prijelomi u hrvatskoj umjetnosti riječi, Hrvatski naš ne-podobni* i mnoge druge) ili dijalektolog (*Ozaljski govor, Kajkavsko-čakavsko razmeđe, Dijalekt na radiju, televiziji i filmu* i druge). Profesor Težak (predavao je na Pedagoškoj akademiji i Filozofskom fakultetu u Zagrebu) je u svojoj znanstveno-pedagoškoj univerzalnosti veliko stručno priznanje stekao kao vrsni metodičar nastave jezika, književnosti i filma (knjige: *Film u nastavi hrvatskosrpskog jezika, Uvođenje u umjetnost filma i televizije*- u koautorstvu s Miroslavom Vrabecom, *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1 i 2, Metodika nastave filma* i druge). Uređivao je časopis *Modra lasta*, priređivao je književna djela (šaljive narodne priče), a bio je stalni rado viđen sudionik brojnih metodičkih, filmskih i medijskih seminara. Sve je to samo dio bogatog životopisa profesora Težaka.

Zaista je začudno da filolog po vokaciji nastoji u škole uvesti film (a kasnije i druge medije) kao nastavni sadržaj, i to u okvirima nastave hrvatskog jezika i književnosti. On pri tom vrlo dobro zna što film znači mladom naraštaju, svjestan je da je on dio opće kulture, iznimno popularan, i stoga nikako ne može i ne smije zaobići školske klupe. Istina je, sve se više gleda, a manje čita, ali djeca i njihovi nastavnici moraju baš stoga poznavati film i druge medije, o njima govoriti sa svih motrišta. To nastojanje prof. Težak ranih šezdesetih godina prošlog stoljeća jasno i glasno zastupa kod tadašnjih prosvjetnih vlasti tražeći da film postane redovna nastavna jedinica unutar školskih programa osnovnih i srednjih škola te studijskih grupa na filozofskim i tadašnjim pedagoškim fakultetima. U to vrijeme

u Europi se o tome još uvijek ni ne razmišlja. Zahvaljujući upravo njemu, danas se u osnovnim školama predaje medijska kultura, a i u nekim srednjim, kao izborni predmet (nažalost ne u velikom broju), na Odsjeku komparativne književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu i na nekim fakultetima izvan Zagreba predaju se uspješno filmološki kolegiji (tragično je, međutim, da upravo na Odsjeku kroatistike Filozofskog fakulteta u Zagrebu, gdje je profesor Težak godinama predavao Metodiku filma, a predavao se i kolegij Osnove teorije filma, praktički njegovim umirovljenjem, ukidaju se ti predmeti). Na učiteljskim fakultetima, odnosno visokim učiteljskim školama, odgojitelji i učitelji slušaju kolegij Medijska kultura koji je upravo inicirao Težak, tada kao kolegij RATEF (radio-televizija-film) i to su, uz komparativnu književnost, jedina mjesta gdje se kontinuirano provodi medijska edukacija budućih nastavnika, naravno uključujući i Medijsku školu koja svake godine (a profesor Težak je predavao na svakoj, osim ovogodišnjoj u čemu ga je spriječila bolest) djeluje kao mjesto daljnjeg usavršavanja medijskih pedagoga.

Profesor Težak je uvijek posebice naglašavao i podupirao medijsko stvaralaštvo, filmsko i video stvaralaštvo u filmskim ili video družinama u školama, kao izvannastavnu aktivnost djece i mladeži, te je bio česti član prosudbenih komisija na revijama dječjeg filmskog i videoamaterskog stvaralaštva. Tome se posvećivao i pišući o nekim dilemama, naime posebno ga je zanimalo gdje su granice dječjeg samostalnog rada, a gdje se osjeća prevelik utjecaj voditelja, nastavnika.

Ove i mnoge druge dileme, savjete i iskustva pokušao je iznijeti u svom najobuhvatnijem djelu *Metodika nastave filma* (Zagreb, 2002). Iako je ovdje riječ i o drugim medijima (radio, televizija, strip), više od 90% knjige obrađuje filmsku problematiku. Za ovu knjigu se s pravom može reći da predstavlja teorijsko ishodište nastave filma koju će nove generacije nadograđivati u suglasju s medijskim promjenama kojima smo svjedoci. Knjiga sadrži znanstveno-stručna objašnjenja o biti i svrsi nastave filma, o filmskom odgoju i obrazovanju, o načelima nastave filma, nastavnim oblicima i metodama u nastavi filma, o metodičkim pristupima, o povezivanju nastave filma s ostalim cjelinama nastave hrvatskoga jezika i o filmskim i televizijskim izvannastavnim aktivnostima učenika.

Prof. Težak smatra da uspješno izvođenje nastave filma, ili filmske kulture, osposobljava učenika za svjesno, sigurno i kritičko poimanje poruka s ekrana, razvija njegovu estetsku osjetljivost, umne i imaginacijske sposobnosti, pomaže mu da u životu djeluje, postane slobodna, kritična i samokritična, stvaralačka osoba koja će se znati kritički i samokritički odnositi prema događajima i pojavama koje susreće i kojih je sudionik i time pridonijeti kakvoći života u svojoj zajednici i svijetu u kojem živi. Čimbenici filmskog odgoja i obrazovanja su učenik-nastavnik-okolnosti-film, koji su duboko međusobno povezani, a upravo iz toga proizlazi neizbježnost poštivanja osnovnoga zahtjeva da se filmsko-obrazovni sustav uspostavi u suglasju s mogućnostima i karakteristikama dječje recepcije filma, uz nužno uvažavanje kulturoloških, socijalnih, obiteljskih i drugih razlika među

učenicima. Nositelj, pokretač i uzrok filmskonastavnih programa je filmski uradak i filmski jezik s osloncem na temeljnom znanju o filmskoj tehnici i povijesti filma.

Težak predlaže različite filmološke pristupe, kad je riječ o filmu u nastavi:

- filmskodidaktički pristup čija je svrha stjecanje znanja o filmu i filmskoj umjetnosti
- filmskopovijesni pristup kojim se želi ukazati na povijesni razvoj medija
- filmskoproizvodni pristup kojim se objašnjavaju faze u nastajanju filma
- filmskoodgojni pristup posebice je nazočan u razrednoj nastavi i njime se želi ukazati na medije i odgojne ciljeve
- filmskoumjetnički pristup pri čemu se uspoređuju film i druge umjetnosti, primjerice film i književnost, film i kazalište i drugo.

On smatra da bi se u razrednoj nastavi trebao primijeniti komunikacijsko-pedagoški pristup jer je bitno kod učenika razviti sposobnost razumijevanja i doživljavanja filma, što je tijesno povezano s ostvarivanjem odgojnih i općih pedagoških ciljeva. Postupno se uvode i ostali pristupi jer je jasno uočeno da je to kod današnjih medijskih generacija i te kako moguće. Iako u osnovnoj školi naglasak treba biti poglavito na doživljajno-spoznajnoj komponenti, ne smiju se zapostaviti ni stvaralačke sposobnosti učenika, kao ni teorijska znanja.

Posebna je pozornost u knjizi dana oblikovanju nastavnoga procesa, mjestu i ulozi filmskih pojmova u interpretaciji filma. Autor daje primjere organizacije nastavnoga procesa s različitim metodičkim polazištima.

Čitajući knjigu *Metodika nastave filma* jasno uočavamo da je dana prednost **integracijsko-koleracijskom** sustavu pa se tako raspravlja o vezama filma i književnosti, filma i jezika, filma i kazališta, poveznicama između filma i stripa, radija i televizije.

To je jedan od mogućih pristupa filmu, što je prof. Težak sasvim sigurno učinio dijelom i zato da oraspoloži one protivnike medija, odnosno medijske kulture, u našim školama koji nemaju onu potrebitu širinu gledanja koja je upravo karakteristična za njega i koji moraju medije povezivati s postojećim umjetnostima jer inače za njih nema mjesta na školskom satu.

Većina njih nije se ni rodila kad je Težak već mislio sasvim drugačije, puno suvremenije.

Možemo se upitati od kuda takav interes za medije, naročito film, kod jednog znanstvenika koji proučava jezik, a ne slike.

U razgovoru sa gospodinom Duškom Popovićem za jedan broj *Zapisa* (glasila Hrvatskog filmskog saveza) prof. Težak je otkrio da postoje tri njegove životne ljubavi, a to su: filologija, film i rodni kraj - Ozalj. Stjepko Težak je, da

pridodamo, cijelim svojim životom svjedočio o tome kako se voli svoja domovinu Hrvatska i hrvatski jezik i koliko mu znače škola, učitelji i učenici.

Ono što prof. Težaka razlikuje od brojnih njegovih kolega je umijeće da se znanost prožme emocijama, da o složenom govori jednostavno, a da se uz sve to zadrži srdačnost, pristupačnost i jednostavnost.

Svatko tko je na bilo koji način imao prigodu poznavati i slušati prof. Težaka je sretan čovjek, Svatko tko je s njime imao čast i surađivati, doživio je lijepe i nezaboravne trenutke.

Mogu neskomno reći da pripadam takvim osobama. Kad god sam imao neku jezičnu dilemu, obraćao sam se prvo njemu. Uvijek, zaista uvijek bio je spreman na savjet, preporuku, detaljno objašnjenje. Kao recenzent nekih mojih stručnih tekstova i knjiga, pomno je sa mnom raspravljao o svakoj nedoumici, metodičkom pristupu. Uvijek je bio spreman čuti tuđe mišljenje, porazgovarati o tome i sam nešto novo naučiti. Fascinirala me njegova „ljutnja“ glede engleskih termina, kad se govori ili piše o medijskim temama. Profesor Težak uvijek je nastojao pronaći adekvatno hrvatsko nazivlje, pa makar ono ponekad zvučalo i nezgrapno. U potpunosti sam ga shvaćao i uvažavao, i to su bile naše jedine bitke. Neizmjeno me veselila profesorova podrška nastavnicima koji su u školama izvodili nastavu medijske kulture. Uvijek, kad je to bilo moguće, nastojao je da na seminarima i predavanjima o metodičkim temama pristupu medijima, budu uključeni kao praktičari i da prezentiraju svoja iskustva u radu s djecom. Kad je pak riječ o odabiru filmova za nastavu, prednost je uvijek davao hrvatskim uradcima nad stranim filmovima, ponekad kad to možda svojom kakavoćom baš i nisu zaslužili. Profesor Težak redovno je pratio sve što se zbiva na planu medija, posebice filma i televizije, a veliku je pozornost davao dječjem medijskom stvaralaštvu, posebice filmskom i video. Bio je stalni suradnik, pa i predsjednik krovne hrvatske filmske udruge neprofesijskog filma, Hrvatskog filmskog saveza, gdje je naročito došlo do izražaja njegovo stalno nastojanje za unapređivanje nastave medijske kulture u školi i dječje filmsko stvaralaštvo. Svima nam je imponiralo što jedan znanstvenik takvog dometa pokazuje jednako zanimanje za medije, kao i za probleme jezika, gramatike, pravopisa i književnosti. Znam da mu puno dugujem, kao stručnjaku i dragom čovjeku, iskrenom prijatelju. Nastojim stoga uvijek, koliko god je to moguće, barem donekle nastaviti njegovo djelovanje.

I kada ponekad s nebeskih visina čujem pjesmu, znam da je među pjevačima i naš dragi Stjepko, čujem njegov lijepi i snažni glas.

O autoru

Krešimir Mikić, medijski je pedagog, profesor visoke škole, voditelj kolegija Medijska kultura na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu.